

De ki állt volna ellen ilyen seregnek,
mely tűzcsóvát dob hajnali egekre
s pusztá mellett nekimegy a hegyeknek?
A régi világ összedőlt recsegeve.
A munkások vették át a hatalmat
s az új, Lenin mutatta útra léptek,
kenyeret s földet adtak a parasztnak
és békét követeltek minden népnek.

3.

... Október van most is, diadaliünnep,
méltó folytatásod Nagy Forradalom. —
Hét éve már hogy vaksötét egünket
tetépted egy szép tavaszi hajnalon.
Hét év nem nagy idő, — de nézd, hazánkban
a multnak már csak árnyékát ha látod, —
a ti példátok állt előttiünk, bátran
harcoló, — s győző — orosz proletárok.

A ti példátok lelkesíti harcunk
szovjet testvérek, Sztálin nemzedéke.
Október fényes nyomdokain tartunk
jövönk felé. Az alkotás és béke
nagy eszméi lelkesítik e népet
s teszik boldog országgá szép hazámat. —
Igy győz október dicső szellemének
jegyében korunk, a sztálini század.

KÉKESDI GYULA

Választás*

Esperes Nagy András istenes ember hírében állott Berencsen. Az esperes nevet is úgy ragasztotta családjára a falu szája a pappal való nagy cimboraságért. Nem tűnt fel senki emberfiának, hogy ő ott tib-lából a pap istállója körül, vagy az udvaron matat reggeltől estig. Megszokták ezt a berencsiek, hiszen apja is, nagyapja is mind a papi földön görnyedtek püposökká. Ugy illett hát, hogy András is vállalja ezt az örökséget. Apja halála után rászállott a nagy tisztesség, hogy a parókiának szántson, vessen, arasson, beszállítsa a fát, kazalha rakja a szalmát, kúpokba a kukoricaszárat, verembe a krumplit. Egyszóval: vállalta azt a nagy feladatot, melyet a közmondás 'is lehetetlennek tart; megtölteni a feneketlen papzsákokot.

András, dicséretére szólva, becsülettel megfelelt hivatalának. Sem apja, sem nagyapja nem szolgáltak olyan hűséggel, mint ő. Szinte árnyéka lett a papnak. Már kora hajnalban ott baktatott a főutcán, hogy a parókia udvarán köszöntse a felkelő napot. Egyszer történt vele csak, hogy a nap első pillantása ágyában érte. Kábán ugrott ki szegényes vackából s a derengő reggeli fényben rohant a paplak felé. S ekkor, ó borzalom, mit látott szegény álmos szeme. A torony árnyéka a nagy gombosvégű keresztel ott feküdt keresztben az úttesten. Atugorja? Nem, ez szentségtörés. Babonákkal teletö-

* Részlet egy hosszabb elbeszélésből.

mött lelke nem felelte az apai intelmet, mely isten átkát helyezte kilátásba, ha ilyen szörnyűsége vetemednék. S ő megkerülte a félfalut. Hátul, a kertek alján rohant eszeveszetten, nehogy későn érkezzen munkahelyére. „A szégyen keljen korábban, mint a nap.” Így vonta le öntudatlanul a következőtést a számára óriási eseményből, s ettől kezdve nem aludt el soha. Otromba csizmáit éktelen csoszogással vonszolta az út éles kövein, s a gyűrött kalap alól álmosan pislogott két fáradtfényű, apró szeme. Ahogy azonban átlépte a templom kapuját, egészen megváltozott a nagydarab, esetlen ember. A szent hely hangulatának megfelelően mély áhítat ömlött el arcán, kalapját kezébe kapta s maga előtt gyürogetve szinte lábujjhegyen osont a puha vöröshomokon. Ilyenkor a nagy csizmák nem csoszogtak, lágyan, vigyázva érintették a földet, akár a legképzettebb szentek sarui. Szeme az ég felé fordult, ahogy a pap tanácsolta az üdvözülni akaróknak, s amugyis görnyedt háta majdnem vízszintesre görbült a nagy alázattól. Így a reggeli órákban különösen nagy látással volt rá a templom és a pap közelsége. Valahogy két világ mesgyéjén érezte magát itt a templom udvarán. Az egyik az, ahonnan hajnalban elindult. A rosszszagú, dohos lyuk, a nyikorgó redves ágygal, a szakadt dunnával, kopott asztallal és lócéval, az üres kamrával, melyben nyugodtan megtúrták a maestkát, úgy sínes mit elesennie. Szóval, az a világ, amelyet a pap teremtett a hajnalban kelőnek. S a másik, az a csodálatos, emberi ésszel fel sem fogható birodalom, melyet nap mint nap ígéret neki inszakajtó munkája jutalmául. S András itt a templom közelségben, ehhez a világhoz érezte magát közelebb. A pap ígéretei káprázatos fényeket lobbantottak képzeletében s e fények vakká tették a valóság iránt, mely kíméletlenül, sötéten tornyosult körülötte. Úgy érezte, hogy innen csak egy ugrásnyira van a mennyország, s ehhez az ugráshoz a pap adja majd neki az erőt, ha még többet dolgozik. S ilyenkor felragyogott a szeme, vértelen szájaszéle kipirosodott, s arcán olyan lelkesült kifejezés terpeszkedett, mely csak a szentek képein látható, ha tehetséges festő volt a kép alkotója. Ilyenkor csak csapzott, csepűszinű haja — melyet még a tegnapi verejték ragasztott rendetlen pászmagban halántékára — az árulkodott a szomorú valóságról. Arról, hogy messze van még Nagy András üdvössége, egyelőre csak cseléd, s talán még a többieknl is nyomorultabb, a berencsi pap cselédje. Ő azonban ebből mit sem vett észre. Úgy érezte, csak hálával tartozhat a papnak. Még asszonyát is neki köszönheti; ott szolgált nála évekig. Milyen kedves, csupa szeretet volt, mikor ajánlgatta neki. Az esküvőhöz tyúkot adott, meg sonkát. Soha olyan zsiros tyúkhúslevest nem evett András, mint akkor. S milyen szépen beszélt az esketésen. A szeretet, megértés, türelem és a megbocsátás keresztényi erényeit fejtegette, szinte már gyanús buzgalommal. Az emberek összekacsintottak András hátamögött és néhányan aprókat sziszegve kuncogtak. Ő rá se hederített. Azt gondolta, hogy az ő boldogságának örül mindenki. Pedig egyik legénykori jóbarátja olyat súgott a fülébe, melyből sokat érthetett volna:

— No András, ezzel az asszonnal az üdvösség is könnyebb lesz. Megszentelt helyen tanulta ez, hogyan kell a férfiembert mennyországba juttatni.

András azonban nem értett semmit. Csak Annus fehér nyakát látta és ködfátyolos szemét. Életében először még a szent szertartást is hosszúnak találta és nem bánta volna, ha a pap máskor oly buzgalommal hallgatott szavai mielőbb eljutnak az ámenig.

A kiadós áldás után úgy ballagott haza, mint a falu legboldogabb embere. András a házasság után révbejutott embernek érezte magát és ugyanolyan jámbor és alázatos maradt, mint azelőtt. Bár az asszony nem igen kényeztette, s igen sok alkalmat adott neki a türelem és megbocsátás erényeinek, buzgó gyakorlására, ahogy a pap ajánlgatta esketéskor. Ha néhanéha észrevett valamit, ami nehézzé tette a hallgatást, nekibuzdult, hogy fellázadjon. Bár félt saját indulataitól is, de azért ilyenkor izgalommal gondolt arra, milyen is volna, ha egyszer megmutathatná, hogy képesoda ő tulajdonképpen. De mindég visszatartotta a nászajándék. A pap ugyanis esküvőjük napján hatalmas, fekete feszülettel ajándékozta meg, melyen a fiúisten azonoskor agetett-agyagból kimintázott teste függött. A derék fazekas-mester azonban, aki ezt az istent valószínű saját képére teremtette, hogy buzgalomból, vagy bosszúból visszaadja a kölesönt saját létezéséért, nem állott művészete magaslatán. A szemek, valahogy túl mélyre kerültek, a homlok csücskben domborodott ki, a hegyes, mérges orr, s a keserűen lefelé görbülő szájszélek

valami ijedt, és egyben bosszús kifejezést kölcsönöztek a világ megváltójának. András szívét a büntudat érzése markolta, mikor a reggeli, vagy az esti fohász közben a feszületre tekintett. Marta a vád, hogy talán az ő gondolatai és tettei miatt ilyen elviselhetetlen a mester lelkiállapota.

Egyszer dobbant csak nagyot András lomha szíve. Negyvenöt tavaszán történt. Azon az emlékezetes tavasszon, mikor a pusztító lángokon át falujába értek a szabadság katonái és mosolyogva kínálták az életet a megrettent berenceseknek. Soha nem felejtí el a napot, mikor a falu népe — ki sírva, ki kacagva — mámoros örömmel rohant a határba, hogy a saját mezsgyéje végére leverje a magahegyezte karót. Ekkor András is mindent elfelejtett egy pillanatra. Ott szaladt a többiekkel, arcát kiverte a boldogság léza, s elcsigázott testét nem fárasztotta a nagy igyekezet. S a falu szélén a keresztnél ott várta a pap. Fekete szemöldökét összevonta szúrós szeme fölött s olyan sötéten nézte Andrást, mintha nem is az istent, hanem az ördögöt képviselné.

— Tolvaj! Te is rabolni akarsz? Apád maga volt a mestestestült becsületesség, megfordulna a sírjában, ha látna. Lógni fogsz ezekkel együtt!... — szuszogta elfulladva a gyűlöletből, s míg szeme a rohanókat nézte, pecsélgűrűs kezével egy magas akácfára mutatott.

András előtt elfeketedett a világ. A pap szavai nyomán páni félelem vegyült az előbbi lelkesedéshez. Az érzések nagy viharában némán állt gazdája előtt. Egy pillanatra felvillant benne az ellenállás gondolata. Jó volna ellenszegülni, a szemébe mondani, hogy azért is megyek, és tovább haladni a többiekkel. Azután mégiscsak a megpuhított gerincű szolgálgeény győzedelmeskedett. András lesunyított szemmel visszafordult. Ekkor ért oda Deli Pista. Fejszét lóbált jobb kezében, s valami vidám nótát füttyürészett. Talán megsejtette, hogy mi történt Andrással, mert megállt az út másik szélén.

— Maga visszafelé megy, András bátyám? András nem válaszolt.

— Jót mondok magának, senkire ne hallgasson. Tartson velünk, — felelt Pista a némaságra.

András nem bírta tovább összegyűlt indulataival. Ő, aki még sohasem vétett senkinek, akinek talán soha nem volt egy hangos szava, most Pistára szórta felzaklatott lelke minden keserűségét.

— Ne tanítgass engem, te taknyos! — kiáltotta szivettépő keserűséggel és megindult a falu felé. Alig bírta a lábát emelni, úgy rázta a hangtalan, fájdalmas zokogás.

S eljött az idő, mikor András úgy érezte, hogy mégis csak okos dolog volt a papra hallgatni. „Hiába, a politika úri huncutság, csak az urak ismerik kacsakaringós útvesztőit.“ Így gondolkozott András apja meg nagyapja eszéve, miközben a pompás lehetőségeket latolgatta, melyekkel a pap szinte elkábitotta a szerencsétlent.

Az ezerkilencszáznegyvenhetes választások idején történt, amikor az egész ország úgy fortyogott, mint egy olvasztó-kemence, melynek gyomrában emésztő tűz választja külön a nemes acélt a salaktól.

András éppen a nászajándék jézust zaklatta forró esedezéssel. A folt hátán folt nadrág ügyében intézett kérést a minden irgalom forrásához, meg arról rebegett valamit, hogy karimáig sem tudják a tányért tölteni ebédeléskor. András elégedetlen hangulatban volt. Valami fájdalmas, mélyről fakadó indulat feszítete mellét, melyet nem tudott lecsillapítani. Délelőtt Kertész szomszédnál volt látogatóban és ott látta azt, amit már sokszor látott, s ami mos is föl kavarta gondolatait. Lám, az nem hallgatott a papra, elfogadta a hat holdat. Igaz, küszködik napestig, az is kemény élet, amit ő csinál, de ott még több akad, mint neki. Szeget ütött a fejébe az is, amit Kertész mondott.

— A kommunistákra kellett volna hallgatnod, András. Azok jobban elrendezik az ilyen ember dolgát. A pap csak a magáét nézi, ezek meg mindenkiel törődnek. Eddig ért gondolataival, mikor kinyílt az ajtó és szélesen, piros ábrázattal belépett a pap. Olyan harsány dicsértesékekkel köszönt, hogy a két repedezett tejesköcsög összekocant a rozsozott almáriumon. A macska ijedten menekül a kemény falócáról, mint aki bölcsen felismerve a helyzetet, megértette, hogy tekintélyes ember érkezett, át kell adni a helyet.

A pap nem kertelt sokáig. Most nem formázta olyan cirádázva a szavakat, mint a szószéken szokta, bár így is megadta a beszéd módját.

— Hareba indulunk András. Már holnap kezdődik az ütközet. — S kis szünet után hatásos mozdulattal a fekete feszület felé lendítette pecsétgyűrűs mutató ujját.

Óérette! Érted, András?... az ő nevéért ütközünk meg az ellenséggel! András rémült arcot vágott. S ezekben a percekben mintha a mester arcán is csak félszeg ijedtség tükröződött volna. Talán a keresztre szegezett isten s a törött széken gubbasztó ember-fia egyaránt úgy érezték, hogy ebben a szegényes odúban a pap az egyetlen hatalom, s az ő sorsuk és jövődjük e párna, gyűrűs kezekben van letéve. A pap nem várt soká a folytatással. Előadta Andrásnak a világ újonnan való megváltásának tervét és megjelölte azt a helyet is, melyet neki szántak a megváltott világban. Hogy a falusi bíróságot lobogtatta-e a sóvár szemek előtt, vagy az iskolaszék elnökségét, arról András sohasem beszélt. De ettől a naptól kezdve a fontos ember öntudatával járt-kelt a faluban, s úgy érezte, hogy a reverenda-cafatokkal foltozott ócska katonanadrág is esinosabban feszül rajta úgy, ahogy rangos emberhez illik.

S másnap a pap ígérete szerint megkezdődött a harc. Rövid néhány óra alatt kibontakoztak Berencsen a negyvenhetes választás körvonalai.

A támadást a pap indította és mindenkit meglepett a roham erejével. Ki hitte volna, hogy a politikához is így ért a mi főúrunk? — álmélkodtak a berencsiek. Pedig ismerték, mint a tenyerüket. Tudták fiatalkori kujtorgasáit, később mint keménykezü, jó gazdát tisztelte a falu, azután, mint a kanonoki rang várományosát. Az évek szálltak és a kanonokság egyre késett. Csak a nagy, erős orr bizonyította a derék pap kimondhatatlan lelki vágyódását a lila szín után.

Egyszóval, a főúr a vasárnapi misén elkezdte a lelkek alapos megmunkálását. Volt egy egyszerű jellemvonás ebben a céltudatos emberben, melyet még a jezsuiták ötvöztek remekké benne. Nagy életszeretete és pompás gyakorlati érzéke ellenére is szemebbenés nélkül minden kételyt elsodró erővel tudott beszélni természetfölötti dolgokról, melyekben a tényeket figyelembevéve, maga sem hitt. A túlvilágról olyan alapos helyzetrajzot, hiteles eseményekkel kiegészítve senki sem tudott adni, mint ő. S ezen a napon különösen formába lendült. Úgy tűnt a figyelmes hallgató előtt, hogy még Pál apostol hetedhét országon híres képzelete is csak dőcögő teknős a berencsi papéhoz képest, ha a mennyország dolgairól csak szó. Fekete, szürös szeme opálosan lágyvá szelídült az ihlet perceiben, s a régi hívek szinte csámesogva szopogatták a lépes-mézizű szavak mákonyát. Képzeletének táltoslovai elragadták a papot és rohantak eszeveszett száguiddással, mintha tüzes patkó égetné, szelvéz ostorozná őket. Lábuk a felhőbe rugáskodott, lobogó sörényük a csillagokat legyintette, s a tejút kövein vertek tüzes rubintszíkkrákat a dübörgő patkók.

Óreg hívei szent kábulatban hallgatták, s ha a pap most elkiáltja magát, hogy utánam, az anyókák gondolkozás nélkül követik az ismeretlen tájak felé. Még a harangozó is megsokalta egy kicsit ezt a nagy elrugaszkodást, pedig nagyürelmű, jámbor ember hírében állott a berencsi egyházfű. A jóember éppen a miseborral foglalatzkodott, és azt történt vele, ami a szentekkel is megeshik. Egy kicsit maga felé hajlott a keze. S ebben az áldott hangulatban — mikor olyan szépnek látta a világot — süvöltött át az ajtórésen a pap lángszava. Siralomvölgynek nevezte a földet, hol mindenkit sárba húz a bűn, s a test egyéb tökéletlenségei. A hívek tekintetét a esodás szellemországára irányította, hol az öröklét tündöklő, végtelen vizein a boldogság sajkájában utazgatnak a járókelők és ahol az üdvösség szele feszíti a duzzadó hitvitórlákat. A harangozó lenyűgözve állt a képzelet ezen legújabb remekműve előtt, és fennhangon felfoháskodott:

— Állj meg, sebesszárnyú madár, ne ragadd el tőlünk ezt az áldott jó papot!

A papnak azonban esze ágában sem volt otthagyni Berencset. A kínálkozó, kitünő túlvilági lehetőségek ellenére is kitarított a siralomvölgyben és éppen nagy lélegzetet vett, hogy kijátssza az adut.

Ekkor azonban egy kis zavar támadt a hátulsó padosorokban. Az az istentelen Ballai, akinek a nyelvtől mindenki úgy rettegett, mint a tüzesőtől, odahunyorított szomszédjára:

— Tán odavalósi ez a pap, hogy olyan jó tudja? — A másik dörmögve válaszolt:

— Biztos keveselli a papbért, azért kívánczok el innen.

Erre a beszédre a padokat végigfodrozta a kuncogás és ez a hangulatváltozás egy pillanatra kikököntette a papot. Láta, hogy Ballaitól származik a rendbontás és ez bántotta egy kicsit. Ballai félelmetes nyelvére még sohasem volt annyira szüksége, mint az elkövetkezendő napokban, és a tekintélyt is ki akarta használni. Nincs külön gazda a hét-nyolc holdasok között, s a többiek úgy követik, mint a közülük való legokosabbat.

A zavar azonban csak egy pillanatig tartott. A pap erőt vett magán és drámai fordulatot adva a beszédének, a megrémült hívek felé mennydörögte:

— És ezt a mennyországot el akarják venni tőletek, hogy a gyerekeitek már ne is tudjanak róla.

Az öregeket érthetően a legmélyebb kétségbeesésbe sodorta a kilátásba helyezett jogfosztás. Hogyne, hiszen a legszebb szavú papok évtizedek hosszú során át ígérték nekik a lelkek csodás üdülőhelyét és most valami szörnyű veszély fenyegeti ezt a százszor megálmodott birodalmat. A pap várt egy pillanatig. Megvárta, míg a döbbenet a szíveket fojtogatta, s azután hedobta a szalmaszálat a fuldoklóknak.

— Tudok egy embert, kinek bátran kezébe adhatjuk szent ügyünk védelmét. És én ígérem, hogy elvezetlek titeket ehhez az emberhez. Isten engem úgy segít! — Két ujját esküre lendítette, szeme perzselő lázban égett, s míg a nézősereg kábultan ült a lenyűgöző mutatvány hatása alatt, ő a jó varázsló ügyességével szinte észrevétlenül eltűnt, a szöszék sötét nyílásában.

A beszéd után rövidesen összeült a hit védelmére alakult szövetség. A keresztesek vezérkara a következő kiváló férfiakból verbuválódott:

Szellemi irányító és vezér, a mennyországba vezető ösvények egyengetője, Varjú Sándor, plébános. Rangban Kocsárdi követte, a százhuszholdas nagygazda. Ő adta a súlyt és a tekintélyt a csoportnak. Anyagi segítségnyújtását azonban közismerten takarékos természete miatt hevesen ellenezte. A harmadik és negyedik rangsorolásnál élénk vita támadt. Végül is a hit érdekeit figyelembevéve, Dálnokit, a közismerten zsivány és csaló gabonabizományost jelölték a harmadik helyre. Neki ugyan sem súlya, sem tekintélye nem volt, de vállalta, hogy pénzeli a választási hadjáratot. Így az izgága kántor a negyedik, a bolt és kocsmatulajdonos az ötödik, a volt csendőrmester pedig mint szervezőközeg a hatodik helyre került. Miután a ranglétra hosszas megfontolás után az összes keresztény szempont figyelembevételével kialakult, megfogalmazták választási jelszavaikat.

Az első és alapvető cikkely valahogy így hangzott:

Egyetlen igaz ember él az ezer év óta sokat szenvedett hazában, ez Barankovics, a hit bajnoka, és Varjú Sándor plébános, az ő egyik legigazabb prófétája. Ezen szerény megállapítások felolvasása után a pap körülnézett, s miután mindenki bambán bólintott, a Barankovics-párt berentesi megalakulását befejezett ügynek tekintette.

A választások kimenetelét illetően voltak még különféle megállapítások. Az egyház ereje, a keresztény erkölcs fölénye, „jelentős személyek“ csatlakozása, krisztus és a szentek közvetlen segítsége. Mind megannyi tény, mely a győzelem mellett szól. S a hangulatot, mely az összejövettel végén uralkodott, két szó jellemzi legalaposabban: feneketlen optimizmus.

A gyűlés végén azonban valami különös néma-játék pillanatnyi zavart okozott. A kulák ugyanis merően nézett a pap szemébe, a gabonakereskedő hirtelen zsebéhez kapott, a kántor a torkát köszörülte, a szatóc lábaival csoszogott, az őrmester pedig sarkait ütögette egymáshoz, mint a régi, daliás időkben. A pap egy pillanatig értelmetlenül bámult, de azután, mint a sugallatokban igen járatos ember, megértette, hogy ezeknek kevés az „isten fizesse meg“ a hit védelmében való részvételért. Egy pillanatig bántotta, hogy nem csak neki jutott eszébe, hogy ezt a jó alkalmat kamatoztassa, de azután beadta a derekát.

— Minden rendben lesz uraim! Meg lesznek elégedve. „Nekem lila óv, s nektek is jut valami“ — gondolta, mikor a távozók után becsukta a kaput.

S másnap már meg is indult a választási gépezet. A lányok a jövő vasárnapi közös áldozás ügyében agitáltak, a Mária-társulat pedig a nagylencedet szorgalmazta. A titokhordó nénikék a koromsötét estében fűrgén

cikáztak gyérfényű olajlámpásaikkal a falu egyik végétől a másikig, mint jókora szentjánosbogarak. S a pap minden alkalmat, minden összejövetelt felhasznált, hogy a választás sikerét biztosítsa. Ígért fűt, fát, mennyországot, fenyegetőzött pokollal, az egyház átkát emlegette, különféle jövedelmekre hivatkozott a nagy ügy érdekében. Tagadhatatlan, a kisebb-nagyobb gazdák és a templomjárók között tábora szemlátomást gyarapodott.

S a Barankovicsért hevülők csapatában ott menetelt a rászédett Nagy András is és nem is közlegetni minőségben. Ő volt a pap titkára, hírvivője, összekötő a próféta és a tömegek között. A pap ugyanis kieszelte a módját, hogyan állítsa a maga oldalára azokat, kiknek hite nem a vallásban, hanem kézzelfoghatóbb dolgokban gyökerezik. Kis papírlapokra írta, hogy ki mit kap, ha a győzelem napja elérkezik. S a cédulák hordozója, Nagy András megbecsült ember lett a faluban. Még a volt földbirtokos is kézfogással várta és fogadalmat tett, hogy a választás után, ha a világ a régre fordul, meg lesz András bőséges jutalma.

Egy ilyen futár-úttján találkozott össze Deli Pistával. Az emlékezetes eset óta, mikor András olyan csúnyán kifakadt ellene, nem is váltottak szót egymással. Most meg igazság szerint, mint halálós ellenségek állnak szemtől-szembe, hiszen Deli Pista időközben a Kommunista Párt titkára lett Berencsen. Egy pillanatig elnéztek egymás feje felett, de azután Pista mégiscsak megállt András előtt.

— Hová, András bátyám?

— Dolgomra! — válaszolta az foghegyről.

— Nem a maga dolga az, amit csinál.

— Nem is a tied. A tietek csak az istentagadás.

— A pap dolga, meg a Kocsárdié. Azok féltik úgy az istent. De nem azt, akiben maga hisz, hanem a másikat, amit a cédulán hordoz egyiktől a másikig. A vagyont, a gazdagságot, amit maga hordott össze, meg én, meg a többi magunkfajta.

András nyelvére nem jött szó, hogy válaszoljon.

— Magával csak azt csinálják, amit régen. Kergetik össze-vissza. Azok már isznak a medve bőrére, magán meg még mindig ez az ócska nadrág éktelekedik. Jól vigyázzon. Ezelőtt az eke után hajtottak bennünket, de na most felülkerelkednének, a járomba is mi kerülnénk az ökor helyett.

S míg Deli Pista a főtca felé indult sietősen, András gubbasztva állt az útszélén, mint a szárnyaszegett madár. Lelkét vasmarokkal szorította a kétség, szinte megálltak gondolatai. „A pap úgy mondja, ez meg egészen más-képp. Mit tegyen az ember? Mit tegyen?” Így töprengött András és görcsbeszerült ujjai ronggyá gyúrték az utolsó cédulát, melyen éppen Kocsárdihoz vitte a mult üzenetét.

A kommunisták derekasan dolgoztak ezekben a napokban. Deli Pista fáradhatatlanul járta a falut s a népnevelők sem kímélték idejüket. A küzdelem hevében nem feledkeztek meg arról sem, hogy a falu életét egyre szebbé és könnyebbé tegyék. A szövetkezeten bőven akadt ruhaanyag, lábbeli és minden egyéb, ami az élethez szükséges. Ha valamiben hiány mutatkozott, Deli Pista útnak indult, beszélt a járási, vagy ha kellett a megyei vezetőkkel is, és azok mindig segítettek. S mikor a falu népét gyűlésbe hívták, hogy a köz színe előtt megbeszéljék a választás ügyét, ott tolongott a nép aprajánagyja a községháza előtt.

A szónok komoly, határozott beszédű ember egyhamar közeljutott a hallgatósághoz. Feltűnt mindenkinek, hogy nem ígérget fűt-fát, mint a papék. Kocsárdi, aki a szomszéd ház kerítése mögül fülelt, rákacsintott szomszédjára.

— A földet, ami nem az övék volt, szétosztották. Nekik nincs semmijük. Mit ígérjenek?

Mikor a szónok a falu könnyebb, jobb életéről beszélt, megemlítette Kertészt is, Nagy András szomszédját. Dícsérte szorgalmát, ügyességét, hogy olyan jól bánt a kommunisták-adta földdel. András, aki ugyancsak ott fülelt a tömeg szélén, megint azt a szorongó, sóvár vágyakozást érezte, mely mindannyiszor erőt vett rajta, valahányszor Kertész portája mellett elhaladt.

Az előadó ezután a jövő útját vázolta, mely harcós, kemény napokat ígér, de sohasem látott magasságok felé vezet. Kocsárdi ekkor elérkezettrek

látta az időt a cselekvésre. Magához intette Andrást, hogy kiadja az utasítást. A parancs rövid volt, de határozott.

— Mondd meg Ballainak, hogy kezdheti. De ne kímélje a nyelvét.

Andrást, amikor Ballai felé indult, valami furcsa, soha nem tapasztalt érzés fojtogatta. Ahogy lábujjhegyen közeledett kijelölt célja felé, elvonultak előtte a sokat látott arcok. Az ismerős vonások mögött azonban valami számúra ismeretlen látott mindenkinél. Tóth Dani, aki éppen juttatott földjéről érkezett, kapára támaszkodva állt szembe az emelvényel. Szemét le nem vette a beszélőről és olyan figyelmesen hallgatta, mint aki tudja, hogy saját életéről hall döntést. Szentéja, akinek az ura a háborúban maradt, két fiával állt a tömegben. Szempillája alig rebent beszéd közben, s pillantása tele volt meleg simogatással. Kis Gerzson minden mocnásnál mérgesen pisszentett. Egyetlen szót sem akart a beszédből elmulasztani. S a többiek is, az új gazdák, az Andrásához hasonlók, mind mélységes csendben figyeltek, szinte hallatszott a szívverésük is. Mire Ballaihoz ért, tisztázódott benne a fojtogató érzés. Nagy András végtelenül szégyellte magát. Az igazi megalázás azonban csak ezután következett. Tarkóján ezúve Kocsárdi parancsoló szemének égését, megbökte Ballait.

— Azt üzeni, hogy kezdheted.

Ballai rá se hederített. Szemét erősen összehunyorítva bámult maga elé s erős tenyerével gyakran végigsímitotta gyöngyöző homlokát, mint aki mélyen töpreng valamin. A második figyelmeztetésre nézett csak András felé. S András nem állta sokáig ezt a tekintetet. A juhász néz így kutyájára, ha az segített a farkasnak bárányt lopni a tulajdon nyájából.

András úgy hagyta ott a gyűlést, hogy lesz, ami lesz, ő kiválik ebből a komédiából. A dolog azonban nem volt ilyen egyszerű. Földje nem volt, más munkalehetőség a faluban nem kínálkozott. S közben két eset is történt, ami maradásra kényszerítette. Közvetlenül a választás előtti napokban történt mindkettő. Az egyik vasárnap délelőtt, mikor miséről jöttek a hívek, az olajütős Gál nagy jelenetet rendezett a templom előtt. Ez a Gál — az ördög tudja honnan került a faluba — teli szájjal adta a szocialistát, s meglévő pénzéből olajütőt nyitott. Sok kellemetlenséget okozott már Deli Pistáéknak. Nagy beszédével és régi érdemeinek végetnemelő sorolgatásával azonban mindég tisztára mosta magát. Egyszóval, mikor a sok nép, a templomterre tódult, Gál felállt a kereszt talapzatára és boros fővel ordítani kezdett.

— Ha mi győzünk, akasztás lesz! Idő előtt a mennyországba, küldjük az egész pereputtyot.

A kijelentés érthető rémületet keltett és mi sem természetesebb, mint az, hogy a papék malmára hajtotta a vizet. A pap, aki tudott András hangulatának megváltozásáról, fel is használta ezt az esetet, hogy visszatérítse az eltévelyedettet.

S mikor úgy látta, hogy még nem eldöntött dolog András állásfoglalása, más eszközhöz is folyamodott. A pap egy szép reggelen kijelentette, hogy álmot látott. Ez ugyan nem számított újdonságnak Berencsen, mert gyakran előfordult, hogy Varjú plébános látomásaival foltozta meg a rosszul összerácselt igazságot. Az álmot Andrásnak mondta el először a látnok. Arról volt szó a csodás látomásban, hogy vakító égi fényzőn közepén megjelent a pap előtt egy ősz, öreg ember és átadott neki egy ezüstözött ládikót. Felbontja a pap a ládikót és uram irgalmaz; mit látott benne! Ott fekszik selyem kendőbe csomagolva a régvárt lilaszínű kanonoki öv. A legérdekesebb az volt a dologban, hogy az ősz ember, aki a nagybecsű ajándékot hozta, András apjának a fejét viselte. Szakasztott olyan volt, mint a néhai Nagy Gergely. S mikor átadta a ládikót, így szólt az álombeli követ:

Kösd fel ezt az övet és ne engedd, hogy a nyáj a tilosba keveredjék.

Az álom híre szinte percek alatt végigszáguldozott a falun. S hogy a kételkedőknek eszükbe se juthasson a hitetlenkedés, a másnap reggeli misén lila övben jelent meg Barankovics apostola. Az égből kapta volna? Vagy valóban az öregember hozta? Ezt nem lehet tudni. Az egyházon belül már sok furcsa eset történt, nem ritka dolog ott a csoda. Elég talán csak annyi, hogy Varjú Sándorból hirtelen kanonok lett. Lehet, hogy buzgó tevékenységére felfigyelt az úr. Vagy talán valamelyik közbülső hivatal a berencsi plébánia és a mennyország között.

Elérkezett a nagy nap, mikor Barankovics képviselőjelöltje személyesen megjelent Berencsen, hogy fogadja párthívei hódolatát. S hódolóiban nem is volt hiány. Kocsárdi és a pap hordót üttettek csapra, s a jó nedű hatására egymás ellen udvaroltak a képviselőjelöltnek, aki igen jó fellépésű, eszes úriembernek bizonyult. Kiváló étvággal evett, s úgy védte a bort, hogy senki nem tudott vele versenyt inni. Ez a tény rendkívüli jókedvre hangolta a papot, mert tapasztalata szerint az ilyen emberre mindég lehet építeni.

Hát még akkor milyen magasra szökelt a papék öröme, mikor kiderült, hogy a képviselőjelölt a Kerecsen-familia rokonságából való — hej, azok voltak az igazi magyarok! — sóhajtotta a pap lelke legmélyéből. Sok úri hacacárán eljárta ő is náluk a bolondját. De sokszor ott érte őt is a pirosló hajnal a kerecseni kastélyban.

Kerecsenék multságainak említésekor a jelölt úr csak elnézően mosolygott.

— Az lesz az igazi muri, amit majd én csapok a győzelem után — szólt egy nagyherceg fenségével s elélegképpen huncutul pattintott ujjjaival, majd jó párszor illósen összeütötte bokáját.

„Micsoda ember“ — gondolta Kocsárdi elolvadva a gyönyörűségtől — „Majd ez elbánik ezekkel az éhenkórászokkal“.

A pap hozzákezdett, hogy pár szóval tájékoztassa a magas vendéget a berencsi állapotokról s átadja tapasztalatait a nép meszedítését illetően.

Az úri ember azonban fölényes mosolyt préselt ábrázatára, oda se hallgatott, mint aki maga is mestere annak a tudománynak. Hallgatás helyett inkább csak ivott, egyre vadabbul, egyre szomjasabban; mint aki napok óta csak sósheringgel táplálkozott.

A csapos szerepében Nagy András büszkélkedett, akit mégis csak a papnál tartott az álom. Ő maga is fel-felhajtott néhány pohárral. Mőhőn, szomjasan nyakalta a jóízű italt, hiszen még soha életében nem csavargatta teli hordó csapját.

A gyűlés az iskola tágas udvarán kezdődött az egész falu szeme előtt. A képviselőjelölt kipirult arccal állott az emelvényre, jó párszor megtekerte hosszú nyakát jobbra és balra, majd tenyerét néhányszor égő, tűzvörös fiúlére szoritotta. A gyéren felesattanó tapsot királyi mozdulattal lecsendesítve, teli tüdővel rázendített mondanivalójára.

Méltatta a hős apák erényeit, az ősök szilárd hitét, beszélt a háromszinű lobogóról, Mária-országáról és a legelőről, jézus-zíve tiszteletéről és a bekötő-útról, de mindenekelőtt a magasabbrendű keresztény erkölcsökről, melyek egyedül alkalmasak arra, hogy e sokat szenvedett ország hajóját a zátonyról a boldog élet révébe vezényeljék. Mikor a mennyországhoz ért és az ott váró gyönyöröket esetelte, úgy össze csomózta a beszéd fonalát, hogy a figyelmebb hallgatók gondolkodóba estek. Vagy nem érti úgy ezt a témát, mint Varjú plébános, vagy alaposan becsipett Kocsárdi borától. Ez volt a gondolkodók véleménye.

Ballai elalálta az igazságot, mikor a második lehetőségre gondolt. Kivárta, amíg a képviselőjelölt újabb nagy ígéretet tett, majd megköszöri a torkát és a döbönt csendben az emelvény felé kiáltotta:

— Ne ilyen dolgokat ígérjen az úr, amit sose kapunk kézhez! — A képviselő hirtelen felkapta a fejét, homlokát ellepte a verejték, térde megcsuklott és majdnem felépett a dobogóról.

— Hát mit ígérjek? — kiáltotta vissza rekedten.

— Nézze ezt a bakancsot az úr! A szövetkezetben vásároltam. Ilyen dologra van szüksége a munkás embernek.

— Én nem tudok magának bakancsot adni, — válaszolt kifulladásra a hitvédelmezője.

— Nem is bakancs kell nekem, az már van — folytatta Ballai gonoszul — hanem kalap. Igen kopott már a régi kalapom.

— Csak nem akarja, hogy a saját kalapom adjam oda — üvöltötte az úri ember fogát viCsorgatva.

— Miért ne? Úgy gondolom, gavallér ember az úr. Ennyi ígéretés után adhat is valamit.

— A képviselőt végkép elöntötte a szesz által feltüzelt indulat. Felkapta szürke, szegettészélű kalapját és nagy ívben Ballai felé repítette. A kalap vígan bukencezett a levegőben, majd csinált egy fordulatot, mint a bume-

ráng és levágódott a tömeg közepébe. A gyerekek, akik leghamarább felismerték a helyzetadat a lehetőséget, visítva vetették magukat utána.

A pap lila orrával és lila övével, mint egy puffadt, fenyegető istenszobor meredt Ballai felé, Kocsárdi meg görbe botjával integetett kegyetlenül.

Ballai azonban elemében volt, nem zavarta a fenyegetés.

— Meg van elégedve? — ordította feléje a megbomlott rendben a követjelölt.

— Én meg, de a komám az nincsen — válaszolta Ballai nyugodtan — mert neki meg kabát kellene...

— Talán azt is én adjak? — bömbölte a Keresztes lovag esztét vesztve.

— Ahogy gondolja az úr. Mink legalább is nagyon megbízunk magában.

A jelölt csuklott egy alaposat s talán káromkodott is valamit, elég csak annyi, hogy a következő pillanatban a kabát már repült is Ballai komája felé.

A rend felbomlott, pokoli hangzavar támadt, a saját hangját sem hallotta senki a nagy zeneben. Hogy mégis egyben maradt a nép, az annak volt köszönhető, hogy továbbá vetkőzésre vártak.

A kacér kovácsné kerekre nyitotta a szemét, úgy bámult az emelvényre, mások halkán sikoltottak és olyan is akadt, aki szégyenlősen elfordította a fejét.

A nadrágra azonban már nem kerülhetett sor. A magasabb erkölcs védelmezőjét ekkorra letaglózta a töménytelen bor ereje. Felbődült, mint a megsebzett dúvad, tarkója megbicsaklott, majd teljes hosszában végigvágódott a földön. Az égtelen zsivalyban alig hallatszott az utálkozó felkiáltás.

— Fúj! Curikot csinált benné a Kocsárdi bora. — A feltörő kacagás végigszárnnyalt az egész falun.

Az újdonsült kanonok éveket öregedett ezekben a percekben. Arcán öszszegyűltek a ráncok, s fekete szemöldöke, mint sűrű, tüskés sövény vetett árnyékot elfénytelenedett szemére. Méltóságából csak annyi maradt, hogy Andrásra ráparancsoljon.

— Eredj, vezesd el innen ezt az urat. — András azonban most már nem úgy válaszolt, ahogy a pap várta volna.

— Menjen a maga lábán, ha nem jó itt neki.

— Nem látod, hogy képtelen egyedül menni?

— Akkor vigye el az ördög, vagy maradjon itt ítéletnapig — kiáltott András a kanonok felé és faképnél hagyta meglepett gazdáját.

Hirtelen beállt a csend. Talán még azóta is csend volna Berencsen, ha egy fiatal legényke oda nem kiált a közelebbi Deli Pistának az elnyúlt honatyára mutatva:

Pista bátyám, idenézzen! Barankovicsra már leszavaztak.

FARKAS ANDRÁS

Amerika új elnökére

*Álmodban éppúgy minden éjjel
a békét százszor megöled,
mint elődöd, s ostoba kéjjel
állsz vérző országok fölött;*

*— s a csikágói nyomortanyák
falai éppoly nyirkosak,
s csatornák mélyén, hol pathány rág,
emberek éppúgy alszanak,*

*s a „jog földjén“, ha úgy adódik,
a négert éppúgy megverik,
éppúgy üldöznek vad kopóid
minden igazt és emberit,
mint elődöd alatt hörögve
— de egy, egy mégis változott:
keményebb ma már súlyos ökle
a népnek; vigyázz, ütni fog!*